www.ijcrt.org © 2024 IJCRT | Volume 12, Issue 3 March 2024 | ISSN: 2320-2882

IJCRT.ORG ISSN : 2320-2882

INTERNATIONAL JOURNAL OF CREATIVE RESEARCH THOUGHTS (IJCRT)

An International Open Access, Peer-reviewed, Refereed Journal

భావకవిత్వంలో నవ్యత

కామెర పురుషోత్తం

పరిశోధక విద్యార్థి,

తెలుగు శాఖ, మానవీయ శాస్త్రాల విభాగం,

హైదరాబాద్ కేంద్రీయ విశ్వవిద్యాలయం,

ఉపోద్ఘాతం

నవ్య కవిత్వంలో తాలోత్తాలంగా నిలిచిన ఉద్యమాలు రెండేరెండు. ఒకటిభావ కవిత్వం. రెండవది అభ్యుదయ కవిత్వం. పై రెండు ఉద్యమాలలో భావ కవిత్వోద్యమం దాదాపు మూడు దశాబ్దాల పాటుగా ఆంధ్రసాహిత్య కేదారంలో పసిడి పంటలా పండించింది. శేషాద్రి రమణ కవులు, కొమండూరి కృష్ణమాచార్యులు వంటి ప్రాచీనపక్షకవి చెందిన విద్వత్కవులు కూడా భావ కవిత్వాన్ని స్పృశించారు. కావ్య వ్యాకరణ తీర్థులైన పంచాగ్నుల ఆదినారాయణ శాస్త్రిగారి వంటి విద్వద్విమర్శకులు దీనిని శాస్త్రీయ దృష్టితో సమర్థించారు. అభ్యుదయ యుగకర్తలైన శ్రీశ్రీగారు స్వైతం తొలిరోజులలో అసంఖ్యాకంగా భావకవితా ఖండికలు వెలువరించారు. 1940 లోపల పుట్టిన నవ కవులెవ్వరూ దీని ముద్రను తప్పించుకోలేక పోయారు. ఒక్కమాటు భావకవితా విహాయసాన్ని పరికిస్తే రాయప్రోలు, వెంకట పార్వతీశ్వర కవులు, విశ్వనాథ, కృష్ణశాస్త్రి, అబ్బూరి, దువ్వూరి, నండూరి, బసవరాజు, వేదుల, నాయని, పింగళి, కాటూరి, జాషువా, తుమ్మల, తల్లావఝల, బాపిరాజు మున్నగు కవి నక్షత్రాలు అక్షరకాంతివృష్టిని కురిపిస్తూ కనిపిస్తాయి. ఈ కవులు భాకవిత్వంలోని వివిధ శాఖలకు, ప్రతినిధులు. వీరుకాక ప్రతిభామహితమైన భావకవిత్వాన్ని వెలయించిన కవులు పరశ్శతంగా ఉన్నారు. ఈ కవులందరూ ప్రకృతి కవిత్వం, ప్రణయ కవిత్వం, దేశభక్తికవిత్వం మొదలగునవి ప్రక్రియలను కొంచం తేడాతో స్వీకరించిన వారే. కాబట్టి వారిలో నుండి ముఖ్యులయిన ఏ పదుగురి రచనలనో ఉదాహరణలుగా తీసుకుంటున్నాను. అంతమాత్రాన మిగిలిన కవులూ, వారి కృతులూ అప్రధానమైనవని కాదు.

రాయప్రోలు వారి కావ్యాలలో "భావపదము, భావగీతము" అనే పదాలు తొలిసారిగా కనిపిస్తాయి. తరువాత విశ్వనాథ వారు, కృష్ణశాస్త్రిగారు "భావగీతము" అనే శబ్దాన్ని ప్రయోగించారు. 'భావకవిత్వ' మనే పదాన్ని గాడిచెర్ల హరిసర్వోత్తమరావు గారు ఆంధ్రపత్రిక సహాయ సంపాదకులుగా ఉన్నప్పుడు సృష్టించారని డా|| గిడుగు తమ "History of Telugu Literature" లో పేర్కొన్నారు. గాడిచెర్లవారు ఈ పదాన్ని మాటిమాటికి ఆంధ్రపత్రికలో ప్రకటింపగా ఇది నవ్య కవిత్వానికి పర్యాయపదమైపోయింది. ఈ రకమైన కవిత్వం వ్రాసేవారిని నాడు భావకవులని పిలిచేవారు. కట్టులో, జుట్టులో, నడకలో, పలుకులో, భావకవులు తమ ప్రత్యేకతను కనబరిచారు.

భావ కవిత్వమంటే వస్తు భావ రచనలలో భావానికి ప్రాధాన్యమిచ్చిన కవిత్వం. అది ఉత్తమ శ్రేణిలో రచింపబడినప్పుడు రస శిఖరాన్ని అందుకున్న రచనయే అవుతుంది. భావ కవిత్వానికి అంతర్ముఖత్వం ప్రధాన లక్షణం. ఇది కేంద్రబిందువుగా భావ కవిత్వాన్ని పరిశీలిస్తే క్రింది విధమైన ఛాయలు అగుపిస్తాయి.

1. స్త్రీ పురుషుల బాహ్య సౌందర్యానికి బదులుగా ఆత్మ సౌందర్యం, గుణసౌందర్యం ఈ కవిత్వంలో వర్ణింపబడినాయి.

2. కవి తన సుఖ దుఃఖాలు తెరమరుగు లేకుండా వెర్రిగా వెల్లడించుకున్నాడు.

3. ఒక్కొక్కప్పుడు అవస్థాభేదాన్ని బట్టి అతనికి కొండంత సహనం అలవడింది. అందుకు తోడుగా దార్శనిక దృక్పథం ఏర్పడింది.

4. ప్రకృతి వర్ణనలలో బాహ్య విషయాలకు బదులుగా సుకుమారమైన సౌందర్యతత్త్వం నిర్దేశింపబడింది. అనగా చర్మ చక్షువుకు కనిపించే ప్రకృతి కాక మనోనేత్రానికి భాసించే ప్రకృతియే వర్ణ్యమైంది.

5. జాతికి సర్వాంగ వికాసం కలిగించే సంప్రదాయ సిద్ధమైన సంస్కార దృష్టి ఏర్పడింది. పూర్వజన్మ వాసనలు మళ్ళీ ఊపిరి పోసుకున్నాయి.

6. కవి తాను విన్న, కన్న ఏ చిన్ని సంఘటనయైనా హృదయ తంత్రులను ఝుమ్మనిపించి కవిత్వ రూపంలో వెలిజిమ్ముకొని వచ్చింది.

7. ఆత్మార్పణతత్త్వం, ఆరాధన తత్త్వం పాదుల దన్నుకున్నాయి. అంతశ్చేతన లోని చైతన్యం హద్దులు దాటి వెలువడింది.

8. సామాన్యమైన సంతోషానికి బదులుగా సర్వే సర్వత్ర అలౌకికానందం అంచులు తీర్చుకున్నది. భావకవి చిత్రకవిత్వాన్ని నిరసించడంలో ఈ ఆంతర్యమే ఉన్నది.

9. కవి తన కొలబద్దలతో జీవితాన్ని కొలవడం మాని తన వ్యక్తిత్వాన్ని విస్మరించి ఇతరుల సుఖదుఃఖాలలో లీనమైపోయే స్థితి ఏర్పడింది. దీనినే కీట్సు “Negative Capability" అని అన్నాడు.

భావకవిత్వ శాఖలు :

భావకవిత్వంలోని శాఖలను స్థూలంగా ఈ విధంగా విభజించవచ్చు.

1. ప్రణయకవిత్వం (Love Poetry)

2. దేశభక్తి కవిత్వం (Patriotic Poetry)

3. ప్రకృతి కవిత్వం (Nature Poetry)

4. సంఘ సంస్కరణ కవిత్వం (Reformative Poetry)

5. భక్తి కవిత్వం (Mystic Poetry)

6. స్మృతి కవిత్వం (Elegies)

వీటిలో ఒక్కొక్కశాఖ అనంత వైవిధ్య విలసితం. ప్రణయ కవిత్వాన్నే తీసుకుందాం. ఇది రెండు విధాలుగా ఉంది. ఒకటి వస్త్వాశ్రయరీతి. రెండవది ఆత్మాశ్రయరీతి. అబ్బూరివారి మల్లికాంబ మొదటి కోవకు చెందిన రచన. కృష్ణశాస్త్రిగారి కృష్ణ పక్షం రెండవకోవకు చెందిన రచన. పైన పేర్కొన్న ఆరు శాఖల్లో ప్రక్రియా బాహుళ్యం ప్రస్ఫుటంగా కనిపిస్తుంది. ఈ ప్రక్రియలన్నీ ఇంగ్లీషు రొమాంటిక్ కవిత్వ ప్రభావం ఉన్నవి కావు. వీటిలో ప్రణయ కవిత్వం, ప్రకృతి

కవిత్వం ప్రాయికంగా ఆంగ్ల కాల్పనిక కవితా ముద్ర ఉన్నవే. దేశభక్తి కవిత్వంపై దీని ప్రభావం అంతగా లేదు. సమకాలీన పరిస్థితులను బట్టి, రాజకీయోద్యమాలను బట్టి పెకలివచ్చిన కవిత్వమిది. సంఘసంస్కరణ కవిత్వం కూడా సాంఘిక స్థితి గతులనుబట్టి ఉద్భవించిందే. భక్తి కవిత్వంపైన కొంత సాంప్రదాయిక ముద్ర, కొంత రవీంద్రుని ఛాయ, కొంత బ్రహ్మ సమాజం ప్రభావం అగుపిస్తాయి. ఈరీతిగా కొత్తపాతల మేలికలయికతో, సంప్రదాయ ప్రయోగాల సముచిత మేళనంలో తెలుగునాట వెలుగులు చిమ్మింది భావకవిత్వం.

భావకవిత్వం : నవ్యత

ఇంగ్లీషు కాల్పనిక కవిత్వంలో ఇమేజరీ (Imagery) ప్రధాన స్థానం ఆక్రమించింది. ఇమేజరీ అంటే స్థూలంగా కల్పన అనవచ్చు. ఇమేజ్ అంటే కల్పనా చిత్రమనాలి. కానీ ఇమేజ్ అంటే మాటలతో కట్టిన బొమ్మ కాబట్టి పదచిత్రాలంటే సరిపోతుంది.

భావకవిత్వంలోని పద చిత్రాలను రెండు తెగలుగా విభజించవచ్చు.

1. **భావ చిత్రాలు, 2.ఊహా చిత్రాలు.**

భావచిత్రాలుహృదయానికిసంబంధించినవి. ఊహా చిత్రాలు బుద్ధికి సంబంధించినవి. భావకములలో భావ చిత్రాలున్నంతగా ఊహాచిత్రాలు లేవు. భావచిత్రాలు వేసిన వారిలో కృష్ణశాస్త్రి, వేదుల, విశ్వనాథ, దువ్వూరి, నాయని మొదలగువారు ప్రసిద్ధులు, రససిద్ధులు. వారు ప్రధానంగా హృదయ తంత్రికలను స్పందింపజేసే మాత్తని భావచిత్రాలనే ప్రయోగించారు. అయితే విశ్వనాథ 'కిన్నెరసాని' పాటలలో, జాషువా 'స్వప్నకథ'లో మిన్నుముట్టే ఊహాచిత్రాలు కొన్ని లేకపోలేదు.

భావకవిత్వం ప్రధానంగా ప్రసాద మాధుర్య గుణాలను పెనవేసుకుని పుట్టింది. దేశభక్తి కవిత్వశాఖలో తప్ప ఓజోగుణం ఈ కవిత్వంలో అంతగా కనిపించదు. అందుచేత ఈ కవితకు లలిత మధుర పదవిన్యాసం, శైలీ సౌకుమార్యం, అలతియలతి జిలుగు విరుపులు సహజ గుణాలై పోయినవి. ప్రణయ కవిత్వంలోని వృత్తాలన్నీ ప్రధానంగా నవ్నయ శైలినో, నంది తిమ్మన వంటి ప్రబంధ కమల బాణీనో పుణికి పుచ్చుకున్నాయి. గీతపద్యం నడకలలో భావకములు అపూర్వమైన విరుపులనూ జిలుగులనూ సాధించారు. దేశభక్తి కవిత్వశాఖలో సీసపద్యాన్ని రకరకాలుగా కదను తొక్కించారు.

భావకమలలో కృష్ణశాస్త్రి గారి చేతిలో పాతశబ్దాలే కొత్త పరిమళాలనూ, సరికొత్త వన్నెలనూ సంతరించుకున్నాయి.

"//ఎలదేటి చిరుపాట సెలయేటి కెరటాల బడిపోము విరికన్నె వలపు//

//తొలిప్రొద్దు తెమ్మెర తోవలో పయనమై పరువెత్తు కోయిల పాట//

//కారు రాతిరి కోసలు, "ఇరుల గుసగుసల//"

మొదలైన అచ్చమైన తెలుగు మాటల కూర్పులలో,

"//కరుణార్ద్ర వీక్షణ పరిమళములు//

//విరహవీక్షణ భయంకర మాధురులు//

//అగమ్య తమస్విని గర్భకుహరాలు//

//అంగుళీ కిసలయ చంచలాంచములు//"

హేమంత కృష్ణానంత శర్వరి మున్నగు సంస్కృత సమాసాల పోహళింపులలో అపూర్వ నవ్యతా భరితమైన కమనీయం వెల్లివిరుస్తున్నది. తెలుగు కవిత్వంలో జిలుగు నగిషీలకు,

సన్నపోగరుతనానికి ఎంత వీలున్నదో అంత సాధించి చూపారు కృష్ణశాస్త్రిగారు, వీరి శైలికి మించిన సౌకుమార్యాన్ని సాధించడానికి ప్రయత్నం చేయడమంటే మధు ధారను జలధారగా మార్చడమే.

అపూర్వ పదబంధాలు ప్రయోగించడంలో భావకవితనందుకున్నది. ఇవి రూపకాలు కావచ్చును లేక కర్మధారయాది సమాసాలు కావచ్చును. నీలంపు సిగ్గు, ఆశ్రురుఝరులు, హాస మృదుల వాసనలు కొసరు తేనియలు, నెత్తావి గుసగుసలు, నిర్జీవ నిశ్శబ్దము, సురభిళాహ్వానములు, కైశికధ్వాంత నిశ్శబ్దము, రహస్తీరాలు, నిడుద చార, నీలినీడ, కారు రాతిరి కొసలు, కార్చిచ్చు మంటయేళ్ళు, వలపుటాకలి, మూగ కనులు, వేదనాసుఖము, అరుణారుణాంధ గీతి, అమవస కన్నీటిపాట, ఇరుల గుసగుసలు, ముదుసలి నిరాశలు, పాటరెక్కలు, తీయతేనియ బరువు, విశ్వ వీణాగళము, విరహ విపంచి, సురభి సౌదామని, నిదుర పొదిగిళ్ళు

(కృష్ణపక్షము, ప్రవాసము, ఊర్వశి నుండి); భాష్పభూషణములు, పూల వెన్నెలలు, మబ్బు కన్నెలు, వలపు నివాళి, తేనె తామల బరువు, తలిరుటెడద, జీవితంపు టెడారి, ఆశావిపంచి, మబ్బు కౌగిళులు, రేయికాటుక కనులు, చంద్రికా వసనము, విరభవిషాద రేఖ, నిసి కంటినీరు, తామ్మెర యూర్పు - (దీపావళి నుండి); పోతు వెన్నెలలు, పూల - దీపము, వెలుగు పోచలు, నులివెచ్చ చిక్కవెన్నెలలు, కల్వపడంతి యూరుపులు, తావి దివ్వియ, వెచ్చ వెన్నెలలు - (శశిదూతము నుండి), తుషార దూతికలు, మేఘ పతాకలు (సౌభద్రుని ప్రణయయాత్రనుండి); లేత గుసగుసలు, గాలి బాలిక, తలిరు తురాయి - (మధుకీల నుండి; జాలివెన్నెల (గబ్బిలము నుండి); మంచుమంట- (హిమగళము నుండి)... ఇలాంటి వినూత్న పదబంధాలెన్నో వున్నాయి.

భావకవులు వృత్తాలను, జాత్యుపజాతులను, మాత్రా ఛందస్సులను సమానాభిరుచితో సంతరించారు. గద్య పద్య మయమైన చంపూరీతి రాయప్రోలుతోనే పరిత్యక్తమైంది. భావకవులు కూడా పద్దతిలోనే కేవలం పద్య గేయకావ్యాలు రచించారు. గద్య పద్య సమ్మేళనం స్థానే పద్యగేయ సమ్మేళనం వీరి ప్రత్యేకత. సౌభద్రుని ప్రణయ యాత్ర, గిరికుమారుని ప్రేమగీతాలు, మల్లికాంబ వంటివి కేవలం పద్య రచనలు. కృష్ణపక్షము, ప్రవాసము, ఊర్వశి, హృదయేశ్వరి, దీపావళి, ఊహాగానము మొదలగునవి పద్యగేయమిశ్ర రచనలు. కిన్నెరసాని పాటలు, వకుళమాల, శశికళ, యెంకి పాటలు మొదలగునవి కేవలం గేయకృతులు.

ఈకవులలో శివశంకరశాస్త్రి గారు అనేక గతులలో అసంఖ్యాక గేయ పద్య రూపకాలు రచించారు. వీరు కొన్ని వృత్తాలను మూడు పాదాలతో, రెండు పాదాలతో రచించారు. గీత పద్యాలలో భావం ఎక్కడ విరుగుతుందో, అక్కడికే పాదం సమాప్తమయ్యే పద్ధతి ప్రవేశపెట్టారు. కృష్ణశాస్త్రి గారు కొన్ని సందర్భాలలో గీతపద్యాన్ని మధ్యలో యెత్తుకొన్నారు. భుజంగ ప్రయాతం వంటి ప్రాచీన వృత్తాలకు వెల్లవేసి గేయాభాష కలిగేటట్లు కొందరు రచించారు. సీసపద్యాలను వచన గేయాలవలె అచ్చువేసి, ఇంద్రజాలం చేసినవారు వెంకట పార్వతీశ్వర కవులు. ఈ పద్యాలను చదువుతుంటే వచనగేయాలలాగే అనిపిస్తాయి.

భావకవుల గేయాల్లో ప్రధాన గుణాలు గతి చమత్కారం, లయవిన్యాసం, గేయాలలో అధికభాగం ఐదైదు మాత్రల గణాలతో నడిచే ఖండగతిలో వున్నాయి. యెంకిపాటల్లో ఏ కొన్నో తప్ప మిగతావన్నీ ఈ గతిలోనే వున్నాయి. కృష్ణశాస్త్రిగారి గేయాలు కూడా అధికభాగం ఈ గతిలోనే వున్నాయి. ఇది ద్విపదకూ సీసానికీ సన్నిహితంగా వుండడంవల్ల, మన కవులు మొదట పద్యాలతోనే కవితా వ్యాసంగం ప్రారంభించినందువల్ల ఈ ఖండగతి అనుకోకుండా వారిని వశపర్చుకున్నది. ఈ ఖండగతిలోనే పాదసంఖ్యలో, మాత్రాధిక్యంతో, మాత్రాలుప్తితో ఈ కవులు సాధించిన నవ్యత అపూర్వం. భావకవిత్వ గేయాలలో చతురస్రగతి క్వచిత్తుగా ప్రయోగించబడింది. కిన్నెరసాని

పాటల్లో ఈగతి సమమాత్రాకంగా, సమపాదంగా ప్రయోగింపబడింది. తల్లా వజ్ఝులవారు చరణాల చివర 'ప్రియురాలు' అనే మకుటాన్ని పునరావృతం చేసి నవ్యత సాధించారు. దువ్వూరి వారు 'ఆమని నిషా'లో కొన్నిచోట్ల మాత్రలు పెంచారు. ఇకపోతే మిశ్రగతి ముత్యాల సరంగా నవ్యకవిత్వంలో అశేషవ్యాప్తి పొందింది. రాయప్రోలు సుబ్బారావు, విశ్వనాథ సత్యనారాయణ, అబ్బూరి రామ కృష్ణారావు, నండూరి వెంకటసుబ్బారావు, దేవులపల్లి కృష్ణ శాస్త్రి, బసవరాజు అప్పారావు, వేదుల సత్యనారాయణమొదలగువారు కనీసం ఒక్క ముత్యాల సరమైనా సంతరించిన కవులే. వీరు ఈ గేయగతిలో సాధించిన వైచిత్రి గణింపదగింది.

భావకవులలో వచనగేయాలు వ్రాసిన వారిలో కవికొండల వెంకటరావు, రామచంద్ర అప్పారావు, మల్లవరపు విశ్వేశ్వరరావు, దువ్వూరి రామిరెడ్డి పేర్కొనదగిన వారు. కవికొండలవారు 'నక్కసామి గాడు' అనే వచనగేయాన్ని 1933లోనే రచించారు."నక్కసామిగాడు వాడొక మాలవాడు రాజుగారి కమతంలో పాలేరుగాడు. వాడు పోయాడు... "దొందులూరు కాడాక్కుండా వాళ్ళిన మాయల్ని ఆగిన మా ప్యాసెంజరు రయిల్ని రెండింటిని కూడా మరచి... స్థాయి......." ఈ విధంగా సాగిపోయిన వచన గేయంఇది.

దీనిని 'వచన గీతిక' అని వారే స్వయంగా వ్రాసుకున్నారు. రచన శుద్ధ వ్యావహారికంలో ఉండడం, చమత్కారమైన అంత్యనియమాలుండడం చరణ విభాగం ఆధునిక వచనగేయంలాగే మండడం ఈ గేయంలోని ప్రత్యేకత. రామచంద్ర అప్పారావుగారి 'రక్తవిహారము' అనే గేయం కొంతదూరం వచనగేయం లాగా సాగి, మధ్యలో తేటగీతిగా మారి, మళ్ళీ వచనగేయంగా రూపొంది చివరికి తేటగీతిగా ముగుస్తుంది. మల్లవరపు వారి 'కళ్యాణ కింకిణి'లో 'స్త్రీ' అనే శీర్షికతో చక్కని వచన గేయముంది. ఇది శ్రీశ్రీ 'కవితా! ఓ కవితా!' అనే గేయాన్ని పోలివున్నది. దువ్వూరి వారి 'నైవేద్యము'లో కూడ'లూతీ' వచనగేయం ఉంది. దీనిని ప్రయత్నించి చతురస్రగతిలోనికి ఈడ్వవచ్చును. కానీ స్థూలంగా వచనగేయంలా కనిపించే రచనయిది. విశ్వనాథవారు 'శృంగార వీధి' చివర 'రాధిక' అనే శీర్షికతో కొన్ని వచనాలు రచించడం జరిగింది.

అభ్యుదయ కవిత్వ యుగంశిష్టులా ఉమామహేశ్వర రావు, నారాయణబాబు, పట్టాభి, శ్రీశ్రీ మొదలగు కవుల చేతులలో సహస్రాంచలాలతో మెరిసిన వచనగేయానికి భావకవిత్వ యుగంలోనే ఇరవయ్యో శతాబ్ది మూడవపదిలోనే బీజావాపం జరిగిందనవచ్చును.

విశ్వనాథవారు మహాకావ్యాల నుంచి రసవర్ణట్టాలుగానీ, ఏక విషయాన్ని గూర్చి రాసిన కొన్ని పద్యాలు కానీ విడిగా తీసినట్లైతే అవి ఖండకావ్యాలంటారు.

భావకవిత్వంలో శైలీసౌకుమార్యం విశిష్టస్థానాన్ని పొందినట్టిది. ఇది రచనా నవ్యతకు చెందినట్టిది.

'కన్నీటి కారటాల వెన్నాలేలా! నిట్టూర్పు గాడ్పులలో నెత్తావియేలా!'

'ప్రళయకాల మహోగ్ర జీమూతోరు గళ ఘోరగంభీర ఫెళ ఫెళార్బటులలో మారుపేలా' ఇలా చమత్కారాన్ని సాధించడం, 'కారురేతిరి కొసలు', తీయతేనియ బరువు, పూలవెన్నాలలు వేదనాసుఖము, శారదశర్వరీమధుర చంద్రిక, అంగుళీకిసలయ చంచలాంచలములు వంటి తెనుగు, సంస్కృత పద సమాసాల, పదబంధాల కూర్పుతో మనోహరంగా సాగుతుంది వీరి శైలి.

అభ్యుదయ కవిత్వ యుగంశిష్టులా ఉమామహేశ్వర రావు, నారాయణబాబు, పట్టాభి, శ్రీశ్రీ మొదలగు కవుల చేతులలో సహస్రాంచలాలతో మెరిసిన వచనగేయానికి భావకవిత్వ యుగంలోనే ఇరవయ్యో శతాబ్ది మూడవపదిలోనే బీజావాపం జరిగిందనవచ్చును.

ముగింపు:

ప్రాచీన గద్యపద్య సమ్మేళన స్థానంలో పద్యగేయాల సమ్మేళనం భావకమలలోని ఒక నవ్యత అనవచ్చు. సౌభద్రుని ప్రణయ యాత్ర, కష్టకమలవంటివి కేవల పద్యమయాలైతే దీపావళి, కృష్ణపక్షాదులు పద్యగేయమిశ్రమాలైతే, కిన్నెరసాని పాటలు, వకుళమాల, యెంకిపాటలు గేయ కావ్యాలు. ఖండగతి, చతురస్రగతి, త్రస్యగతి, మిశ్రగతి, వచన గేయాలు కూడా భావకవిత్వంలో ఎంతో రమణీయంగా ప్రయోగింపబడ్డాయి.

ఉపయుక్త గ్రంథ సూచి:

1. నారాయణరెడ్డి, సి.2011. ఆధునికాంధ్ర కవిత్వం - సంప్రదాయములు, ప్రయోగములు. విశాలాంధ్ర బుక్ హౌస్, సప్తమి ముద్రణ.
2. నారాయణరావు, వెల్చేరు. 1987. తెలుగులో కవితా విప్లవాల స్వరూపం. నవోదయ ప్రచురణలు.
3. రంఘనాథాచార్యులు కె.కె. 2005 ఆధునిక తెలుగు సాహిత్యంలో విభిన్న ధోరణులు. ఆంధ్రసారస్వత పరిషత్.
4. తెలుగులో కవిత్వోద్యమాలు. 2011. తెలుగు అకాడమి